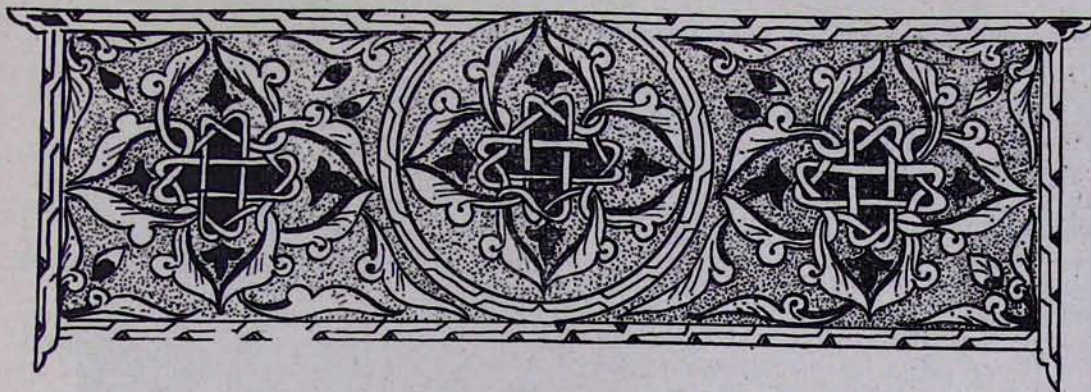

**ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ, ՔԱՐՈՋ ԵՎ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆ,
Ս. ՀՈՒՓՍԻՄԵ ՎԱՆՔՈՒՄ**

Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 24-րդ տարեդարձի ուրախ առիթով, հոկտեմբերի 7-ին, ս. Հռիփսիմե տաճարում և վանքում կատարվեցին հանդիսություններ:

Այս տարի ս. Հռիփսիմյանց կույսերի սրբազան մասունքների նորագույն հայտնաբերումը, ինչպես արդար կերպով հաստատում է Հայոց Հայրապետը, «հանդիսանում է հայրենի սրբազան հողի վրա ոչ միայն ս. Հռիփսիմյանց կույսերի նահատակության պայծառ ապացույցը, այլ նաև նյութական վկայությունը հայոց քրիստոնեական հավատքի վավերականության»:

Ուստի մեկ անգամ ևս Հռիփսիմյանց կույսերի նահատակության պանծացման և նրանց երբեք չխամրող հիշատակի ոգեկոչման առթիվ Հայոց Հայրապետի բարեհաճ կարգադրությամբ սույն թվականի հոկտեմբերի 7-ին, կիրակի օրը, ժամը 11-ին, ս. Հռիփսիմե վանքի տաճարում մատուցվում է հանդիսավոր ս. պատարագ:

Օրվա պատարագիչն էր ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Գերագույն հոգևոր խորհրդի անդամ, Երուսաղեմի հայոց պատրիարքարանի դիվանապետ և տեղի Ժառանգավորաց վարժարանի և ընծայարանի տեսուչ տ. Ծառե արքեպիսկոպոս Աճեմյանը:

Ժամը 12-ին Հայոց հայրապետը եկեղեցական թափոռով մուտք է գործում տա-

ճար: Եկեղեցին լի էր աղոթասեր ժողովրդի հոծ քաղմությամբ:

Եկեղեցու երկու դասերում տեղ էին գրավել տ. Սիոն, տ. Սերովքե, տ. Թորգոմ, տ. Վաչե արքեպիսկոպոսները և տ. Արսեն, տ. Գևորգ, տ. Արիս եպիսկոպոսներն ու Ավագ վարդապետ Ասատուրյանը:

Սուրբ պատարագին ներկա էին նաև Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության պատվիրակության անդամները, այդ թվում տ. Արտավազդ արքեպ. Թրթոյանը, տ. Տաթև եպս. Սարգիսյանը, տ. Մեսրոպ եպս. Աջնյանը և պարոնայք Վահե Սեթյանն ու Վարդգես Տեր-Կարապետյանը:

Սուրբ պատարագի երգեցողությունը կատարում էր ս. Հռիփսիմե տաճարի նորակազմ քառամյա երգչախումբը՝ ղեկավարությամբ Մայր Աթոռի երիտասարդ միաբան տ. Կոմիտաս արեղա Հովնանյանի:

«Հայր մեր»-ից առաջ պատարագիչ Ծառե սրբազանը հավոր պառնշաճի խոսում է հետևյալ քարոզը.

**Տ. ԾԱՀԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՔԱՐՈՋԸ
Ս. ՀՈՒՓՍԻՄԵ ՏԱԾԱՐՈՒՄ
(7 հոկտեմբերի 1979 թ.)**

«Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, ամէն»:

«Որք զանձինս իրեանց տաճար մաքրեցին, Հոգւորդ Քում սրբոյ»:

«Անոնք իրենց անձերը մաքուր տաճարներ ըրին Քու սուրբ Հոգիիդ»:

Այսպէս, այս բառերով կիսոսի շարակաճագիրը, հայ հոգևոր երգի ներշնչյալ հեղինակը, այն կույսերու մասին, որոնց նախատակությունը հետևեցաւ հոփսիսմե կույսի նախատակութեան:

Այսօր կեցած ս. Հոփսիսմեի անունը կրող հրաշալի այս տաճարին մեջ, կեցած մեր եկեղեցւոյ Մեծ Վեհապետին և Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին դիմաց, կուգենք անգամ մը ևս ոգեկոչել այն մեծ նախատակությունը, որ իբրև առաջին լույս, իջաւ դէպի Հայաստան աշխարհ, բանալու համար լույսի ճամփան, որով Գրիգոր Լուսավորիչ պիտի քրիստոնեացներ ամբողջ ազգ մը:

Հոփսիսմեան մեր հիշողության մեջ գեղեցիկ այն կինն է, որ փախած Հոռոմի ճոխութենէն և անոր պալատներու հրապույրենէն, փախած ոսկիէն ու արծաթէն, ու մարդուն նկիրած բոլոր հարստություններէն, եկած էր Հայոց աշխարհ, Վաղարշապատ մայրաքաղաքին մոտ, ճիշտ այստեղ, ուր կեցած ենք այսօր, իր ընկերոհիներին հետ, իր կյանքը նկիրելու համար միայն ու միայն աղոթքի և սրբակեցության: Սակայն մինչև այստեղ հալածեց զինք Հոռոմեական թագավորին սերը և ուզեց գրավել զայն Աստուծոյ սերէն, տանելու համար մարդկային սիրոյ գգվանքներուն:

Ու կրնէ մեր պատմությունը, թէ սուրբ կույսը երկարորեն դիմադրեց և բնաւ չուզեց երկնային գանձերը փոխել երկրային գանձերով, այլ նախընտրեց նախատակությունը, չարշարանքը և սուրին մահը ու իր այդ դիմադրության մեջ անգամ մը ևս սրբացաւ և ինքզինքը ըրաւ տաճար Աստուծոյ հոգիին:

Այսօրվան մարդոց շատերուն համար և մեծամասնության համար, թերևս անհասկընալի թվի, թէ ինչպէս կան մեծ հոգիներ, որոնք իրենց մարմինը կհաջողին պարպել մարդկային բոլոր ցանկություններէն և իրենց հոգին ընել գանձարանը երկնային արժանիքներու, այն աստիճան արհամարհելով մարդկային բոլոր հրապույրները և հարստությունները, որ իրենց սրբությունը պահելու համար կրնան նախատակվիլ:

Մեզի շատերու համար անձանոթներ են այլևս այն մեծ սուրբերը, այցված երկնային լույսերէն, որոնք չեն տեսներ այլևս իրենց աչքերով ուրիշ բան, քան Աստուծոյ փառքը և Անոր նկիրվելու ամբողջական սերը:

Մեզի շատերու համար մոռացության տրված է այլևս, թէ այդ սուրբերուն և այդ

նախատակներուն աճյուններուն վրա է, որ հիմնված է մեր եկեղեցին: Որովհետև մեր եկեղեցին մեր հայոյ հոգիին համար քարեդէն շինվածք ըլլալէ առաջ, մեր նախատակներու և հերոսներու տապալանները ամփոփող քարե կալիքներ են կոչված մեր երկրի ալքերէն և արմատ նետած մեր հոգին մեջ, իբրև հիմքը մեր հավատքին և փաստը Աստուծոյ հանդէպ մեր անաւարկ սիրուն:

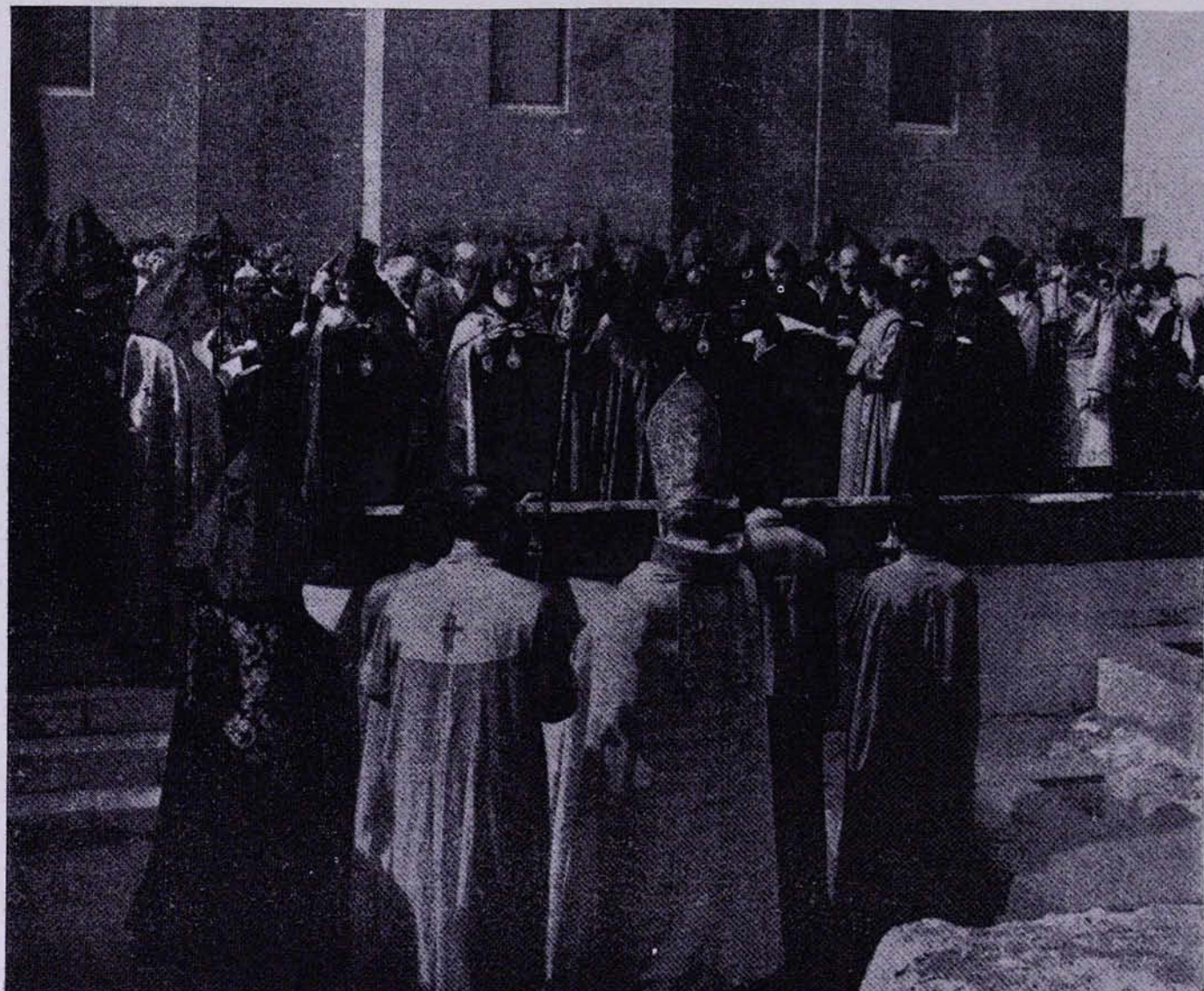
Սիրելի հավատացյալներ, այսօր սուրբ պատարագը կմատուցանենք Հոփսիսմեի այս տաճարին մեջ, որովհետև անգամ մը ևս, մեր եկեղեցւոյ պատմության մեջ, կբացվի լուսավոր էջ մը, որովհետև այստեղ, անգամ մը ևս կհայտնվին աճյունները այն սուրբերուն, Հոփսիսմեանց կույսերուն, որոնք իբրև սերմ նետված էին մեր երկրի խորքերում՝ ծաղկելու համար իբրև հավատք, ծաղկելու համար իբրև եկեղեցի, ծաղկելու համար իբրև սեր աստվածային:

Այստեղ, ի հայրապետության Վազգեն Ա կաթողիկոսի, Տերը անգամ մը ևս իր մատը ողողեց դէպի Արարատյան դաշտ՝ ցույց տալու համար, թէ հոն կհանգչին աճյունները և մասունքները անոնց, որոնք եղան առաջին տաճարները սուրբ Հոգիին Հայաստան աշխարհին մեջ: Եվ Աստված մեր հայրերուն անգամ մը ևս կուզէ հիշեցնել մեզի, թէ մենք ժողովուրդ մըն ենք, որ գիտեն նախատակվիլ այն գաղափարներուն և այն հավատքին համար, որ միակ երաշխիքն է մեր գոյության:

Հայուն ապրելու տենչը և այդ ապրումին համար մեռնելու իր կամեցողությունը կգատեն զինք ոչ միայն իր ինքնությամբը, այլ զայն պահելու և զայն իրագործելու իր կամքով և խորհուրդով:

Մեր նախատակները, սիրելի հավատացյալներ, չեն մեռած՝ մեռած ըլլալու համար, այլ միայն իրագործելու գաղափարը մեր եկեղեցիին: Ինչ որ հայ եկեղեցին ցարդ կատարած է և կկատարէ, պահանջքն է իր հոգիին, վասնզի Ավետարանը մագաղաթ և գիր ըլլալէ առաջ մեր կործբերուն տակ հայ սիրտ է: Մեր տաճարները քարեդէն կառուցներ ալ ըլլալէ առաջ մեր սուրբերու և հերոսներու վկայարաններ են: Առանց մեր եկեղեցւոյ այդ զգայության հագիլ թէ հայ ենք մենք:

Մեծ երազի մը իրագործումն է հայ եկեղեցին: Լուսավորչի առաքելական հոգիին հաղթանակը, Խորվիրապի արհավիրքներէն չվախցող, տարիներով պայծառ այդ տեսիլքին հաղթանակը, որ գիտցաւ երկրորդ անգամ Աստվածորդին իջեցնել մեր աշխարհ, միասին հորինելու համար մեր հոգեկան և մարմնավոր շենքը:

ՄԻ ՊԱՀ Ս. ՀՈՒՓՍԻՄԵ ՎԱՆՔՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ՈՒԽՏԻ ԵՎ ԱՂՈԹՔԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԻՑ
(1970, հոկտ. 7)

ՄԻ ՊԱՆՆԱԿԱՆ ԼՈՒՓԱՆԻՄԵՆ ԿԱՏԱՐՎՈՐ ՈՒՅՏԻ ԵՎ ԱՂՈԹՅԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԻՑ
(1979, հոկտ. 7)

Հայ եկեղեցին հայուն տրված մեծագույն ժառանգությունն է, որ իր մեջ գիտցավ ամփոփել նահատակներու աճյուններեն ծնող լույսերը իբրև գիր և գրականություն, իբրև ճարտարապետություն և կոթող, բայց մանավանդ իբրև հայ հոգիի դիմադրության երկար և դարավոր պատմություն:

Հայ եկեղեցին երաշխավորությունն է տրված մեզի, որ մենք կշարունակենք ըլլալ ժողովուրդը Աստուծո, և Աստված չէ լքած առաջին քրիստոնյա հայ ժողովուրդը և ազգը:

Այսօր կրնենք այս բաները, որովհետև Հոփսիսիմյանց աճյուններու հայտնությունը կգուգադիպի քսանչորրորդ տարեդարձին, մեր Հայոց և մեր եկեղեցիի սիրեցյալ Հայրապետի գահակալության: Այն Հայրապետին, որ գյուղացիին և բանվորին, գիտնականին և մտավորականներուն հետ Իր օրը խառնեց գիշերվան, հայրենիքի վերականգնումին հետ՝ իրականացնելու համար վերելքը հայ եկեղեցիին: Ան դրոշակակիրը եղավ հայրենիքի կանչին, որպեսզի մեր ժողովուրդին սիրտը կապված պահե հայ հողին և աչքերը սևեռած պահե հայուն մեծ տեսիլքներուն:

Հայր ամենեցուն: Ան Իր սրտի անվերջանալի սահմաններուն մեջ առավ ամբողջ հայությունը, հայրենիքի և արտասահմանի, առանց խտրության՝ Իր սիրտ ջերմությամբ շաղկապելու զանոնք և անոնց մեջ ամրապնդելու զգացումը մեր ժողովուրդի միասնականության: Տառապեցավ Ան, և չհասկըցվեցավ Իր կոչը՝ տեսնելու հայերն ամբողջ եղբայրացած, ոչ միայն փորձանքի և դժվարության օրերուն, այլ մանավանդ հաջողության և ազգային կյանքը վերականգնելու իրենց ճամփուն վրա:

Քսանչորս տարիներ Ան ապրեցավ հայրենիքի փառավոր առաջխաղացքը ապահովված խաղաղությամբ և անդորրությամբ, որուն մեջ կապրի այսօրվան Հայաստանը, և գիտցավ առաջնորդել Իր հոտը հավատքի ամրության և ինքնության՝ իր իսկ ինքնության հավատարմությամբ:

Եվ այսօր, երբ հայուն հողը կբանա իր ծոցը աշխարհի լույսին՝ վեր բերելու համար քրիստոնեության արշալույսին նահատակված Հոփսիսիմյանց կույսերու ոսկորները, չենք կրնար փառք չտալ հայուն այն Աստուծուն, որ անգամ մը ևս կըսե մեզի, թե պետք է որ ինչպես անցյալին, այնպես ալ ներկային մեր առաջնորդներուն մեջ տեսնենք տաճարները այն սուրբ Հոգիին, որ առաջնորդեց մեր եկեղեցին և գիտցավ մեր նահատակությունները վերածել մեծ հաղթանակներու:

Այսօր նահատակվող կույսերու ոսկորնե-

րուն հայտնությունը թող ըլլա կոչ մը բոլորիս՝ միանալու և բոլորվելու մեր Հայրապետին շուրջ, Անոր ծաղկյալ մականին ներքև՝ միասին երթալու և միասին իրագործելու այն բոլոր տեսիլքները, որ այսօրվան մեր կյանքին նպատակներն են:

Միայն ու միայն Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի և անոր գահակալով անձնավորված մեր միության և մեր ուժերուն միացումին մեջ պետք է տեսնենք Ամենայն Հայոց Հայրապետության մեծ առաքելությունը և կոչումը:

Նայինք մեր Հայրապետին և մաղթենք ի սրտե, որ երկար ու երկար տարիներ շնորհե Զինք մեզի հայուն Աստվածը՝ իբրև հովվապետ բարի, իբրև կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, իբրև խորհրդանիշ և իբրև առաջնորդող մեր այն բոլոր իղձերուն և երազներուն, որոնց տաճանապով կտոչորի մեր հոգեկանությունը միշտ: Եվ որ, սակայն, առանց մեր ուժին, առանց մեր կամքին, առանց մեր նեցունիին դժվար թե կարենա իրագործել իրեն համար այդքան սիրելի հայ ժողովուրդի միությունը:

Այդ զգացումներով և այդ մեծ երազով ի սրտե կբերենք մեր սիրեցյալ Հայրապետին որդիական մեր հարգանքը, անսակարկ մեր սերը և մեր աղոթքը առ Աստված, որ միշտ կանգուն և բարգավաճ մնա մեր հայրենիքը, որ միշտ խաղաղ և անվտանգ շարունակե ան իր կյանքը, որ միշտ իր հրապույրին քաջե մեր հայրենասեր ժողովուրդը, և այնտեղ միշտ շարունակեն դողմանել Մայր տաճարի զանգերը ու անոր արձագանքեն՝ մեր վերականգնած և վերանորոգած մյուս եկեղեցիին զանգակները՝ ի փառս Աստուծո, ի պայծառություն մեր ժողովուրդին, ի շինություն մեր ազգին և ի վերակենդանություն մեր նահատակներուն, որոնց ոսկորներուն ձայնովը կօրհնենք զանուն Ամենասուրբ Երրորդության այժմ և հավիտյան: Ամեն:

Հավարտ ս. պատարագի եկեղեցական թափորը՝ Վեհափառ Հայրապետի գլխավորությամբ, նահատակ կույսերին ձոնված «Անձինք մոխրեալք» շարականի երգեցողությամբ, ուղղվում է դեպի տաճարի արեւվելյան կողմում ամփոփված Հոփսիսիմյանց կույսերի տապանները և այն շրջապատելով՝ սկսում է «Գոհաբանական աղոթք»-ի արարողությունը:

«Յառակաց», «Յեսայեայ մարգարէ» և «Պօղոսի առաքելոյն ի Հոռմայեցոց թղթոյն» ընթերցվածներից հետո կարդացվում են Մատթեոսի Ավետարանից մի քանի համապատասխան համարներ:

Այնուհետև խմբովին երգվում է «Ի սրբոյն Գրիգորէ Լուսաւորչէն մերմէ աւացեալ

վասն Հոփսիմեանցն...» «Աստուած մեծ, հզօր և փառաւորեալ» քարոզը, որին հաջորդում է «Գոհանամք զՔէն» աղոթքը: «Յիշատակ Քրիստոսի» ս. Հոփսիմեանց հիշատակին նվիրված Մանկունք շարակա՝ նի երգեցողությունից հետո կարդացվում է «Քրիստոս Աստուած մեր» մաղթանքը:

Սարկավագի «Սուրբ ճգնաւորօքն աղաչեցուք» քարոզին հետևում է «Պատկիչ սրբոց» աղոթքը:

«Գոհաբանական աղոթք»-ի արարողությունը ավարտվում է Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով և խմբովին երգված Տերունական «Հայր մեր»-ով:

